Lakivaliokunta

Keskusrikospoliisin lausunto Valtioneuvoston kirjelmästä U 14/2024 vp

Tausta

Eduskunnan lakivaliokunta on 13.5.2026 pyytänyt Keskusrikospoliisin asiantuntijaa kuultavaksi sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa: U 14/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta direktiiviksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/JHA korvaamisesta täydentävä jatkokirjelmä

Alkuperäisen direktiiviehdotuksen sisältöä on käsitelty tarkemmin asiaa koskevassa U-kirjelmässä U 14/2024 vp. U-jatkokirjeessä UJ 24/2024 vp on käsitelty neuvoston direktiiviehdotukseen neuvotteluiden aikana tehtyjä keskeisimpiä muutoksia. Keskusrikospoliisi on asiaan liittyen ollut lakivaliokunnan kuultavana 16.4.2024 (LaVL 10/2024), sekä hallintovaliokunnan kuultavana 17.4.2024 (HaVL 8/24).

Lausuttava asia

Lausunnossa on keskitytty perusmuistioon EU/445/2024-OM-72. Perusmuistiossa tarkastellaan Suomen kannalta keskeisimpiä trilogineuvotteluissa käsiteltäviä kysymyksiä, ehdotukseen tehtyjä keskeisimpiä muutoksia sekä muutoksia, jotka eivät sisältyneet komission alkuperäiseen ehdotukseen tai neuvoston yleisnäkemykseen.

Perusmuistion mukaan neuvotteluissa Suomelle keskeisimpiä kysymyksiä ovat olleet erityisesti rikosten määritelmät ja seuraamustasot, suostumuksen määritelmä ja soveltamisala, raskauttavat seikat, vanhentumisajat, oikeushenkilön rangaistusvastuu, vahingonkorvausvastuu, rikostaustan selvittäminen sekä ilmoittamisvelvollisuus rikoksista

Tässä lausunnossa tuodaan esille Keskusrikospoliisin kannalta keskeisiä seikkoja, joita tulisi edistää direktiiviä koskevissa jatkokeskusteluissa

<u>Yleiset kommentit</u>

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan direktiivimuutosehdotus on ajankohtainen, tarpeellinen ja kannatettava. Lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista osa tapahtuu kokonaan verkossa, ja merkittävässä osassa fyysisistä seksuaalirikoksista on käytetty jotain teknologista välinettä kontaktin luomisessa lapseen.

Esitutkintaviranomaisten käytössä olevan teknologian tulee mahdollistaa rikosten tehokas esitutkinta. Voimassa olevan direktiiviin vaatimuksista suurin osa on kansallisesti huomioitu jo aiemmin eikä direktiivin muutosehdotus ole tuomassa suuria muutoksia nykytilaan. Suunnitellut muutokset edistävät lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten torjuntaa, selvittämistä sekä tutkintaa ja siten tukevat poliisin strategisia tavoitteita.

Rikoksen määritelmät ja seuraamustasot

Direktiiviehdotuksen 5b artikla velvoittaisi kriminalisoimaan tekoja, jotka liittyvät lasta seksuaalisesti esittävän materiaalin tuottamiseen suunniteltuihin tai muunnettuihin tekoälyjärjestelmiin. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että direktiivi velvoittaa kriminalisoimaan tekoälyjärjestelmät, joilla voidaan tuottaa CSE-materiaalia. Kriminalisoinnin valvonnan tekee haastavaksi se, että laillisiin käyttötarkoituksiin tehtyjen tekoälysovellusten määrä on huomattavan suuri, ja suurin osa niistä on hyödynnettävissä rikollisiin tarkoituksiin, mikäli motivoitunut tekijä muokkaa sovelluksia esimerkiksi omilta palvelemiltaan. Tämän takia keskusrikospoliisi pitää tärkeänä sitä, että lainsäädännössä on määritelty riittävän tarkkarajaisesti ne palvelut tai sovellukset, joiden tuottaminen on kielletty. Keskusrikospoliisi toivoisi lisäksi lisää mahdollisuuksia tekoälyn hyödyntämiseen rikostorjunnassa.

Ehdotettu 6a artikla koskisi painostamista, uhkailua tai voimakeinojen käyttöä houkuteltaessa lasta seksuaalisiin tarkoituksiin, jossa maksimirangaistus on 1 vuosi vankeutta. Uusi direktiivi tuomassa 2 vuoden rangaistumaksimin, mikäli asiaan liittyy kiristystä tai painostusta. Seksuaalisiin tekoihin houkuttelemisen osalta Keskusrikospoliisi on aiemmin asiasta antamassa lausunnossaan todennut, että ”6 artiklan mukainen ja rikoslakiin kirjattu lasten houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin on jossain määrin melko vähän käytännön merkitystä omaava lainkohta. Teot ovat käytännössä aina rangaistavia vähintään seksuaalisena kajoamisena lapseen tai sen rangaistavina yrityksinä. Näiden rikosten rangaistus on ankarampi kuin houkuttelemisella.” Huomioitava on kuitenkin, että 2 vuoden enimmäisrangaistus mahdollistaa muun muassa telepakkokeinojen käyttämisen tai peitetoiminnan tietoverkoissa, joten tällöin rikosasioissa olisi tarvittaessa mahdollisuuksia toimia tiedonhankinnallisesti.

Ehdotettu 8a artikla koskisi Euroopan parlamentin ehdottamassa muodossa matkustamista seksuaaliväkivallan tai seksuaalisen riiston tarkoituksessa. Perusmuistion mukaan ”8a artiklaa on sen sijaan muutettu siten, että rikosoikeudellinen vastuu kohdistuisi matkaa järjestävään tahoon, eikä henkilöön, joka matkustaisi rikoksen tekemiseksi.” Keskusrikospoliisi pitää ehdotusta hyvänä, mutta haluaa vielä nostaa esille, että rikosoikeudellisen vastuun tulisi kohdistua myös matkustavaan henkilöön.

Euroopan parlamentin ehdotuksiin sisältyy neuvoston yleisnäkemyksessä hyväksyttyä korkeampia rangaistustasoja. Puheenjohtajan viimeisimmässä ehdotuksessa enimmäisrangaistusten vähimmäistasot ovat Euroopan parlamentin ehdotuksia alempia. Perusmuistion mukaan neuvottelut seuraamustasojen osalta ovat kesken. Asialla on suora

vaikutus esitutkintaviranomaisen toimintaan ja vaikuttaa muun muassa käytettäviin pakkokeinoihin. Esimerkiksi lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin (1 v.) ei mahdollista juurikaan pakkokeinojen käyttöä.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Keskusrikospoliisi näkee, että oikeushenkilöihin kohdistuvien seuraamusten tulee olla riittäviä, jotta rangaistuksilla on rikoksia ennalta estävä vaikutus ja yritykset ryhtyvät toimenpiteisiin, joiden tavoitteena on estää heidän palveluitaan käyttäen tapahtuva lapsiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta.

Raskauttavat seikat, vanhentumisajat sekä vahingonkorvausvastuu

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että raskauttamisperusteisiin on lisätty toistuvuus sekä päihteiden tarjoaminen. Myös aseen käyttö tai sen käytöllä uhkaaminen raskauttamisperusteena on perusteltua.

Keskusrikospoliisi kannattaa syyteoikeuden vanhentumisajan pidentämistä. Nykyinen 10 vuoden vanhentumisaika täysi-ikäistymisestä on aika-ajoin koettu liian lyhyeksi, koska yksittäisillä uhreilla asian esiintuominen on tapahtunut vasta myöhemmin. Rikosten syyteoikeuden vanhentumisajan porrastaminen rikosnimikkeiden mukaan voi aiheuttaa haasteita, koska rikosnimikkeet voivat tarkentua esitutkinnan edetessä myös lievemmiksi, jolloin jo aloitettu esitutkinta voidaan joutua päättämään syyteoikeuden vanhentuessa.

Tutkintakeinot ja rikosasian käsittely

Direktiiviehdotuksen 16 artiklan mukaisiin tutkintakeinoihin on Keskusrikospoliisissa lausuttu jo aikaisemmin. Keskusrikospoliisi pitää kuitenkin yleisesti kannattavana, että artikla ottaa kantaa riittävän rikostorjunnallisen kyvykkyyden varmistamiseksi. Huomioitava on tietoverkoissa tapahtuvan peitetoiminnan osalta, että rikosteeman mukaisen rikostorjunnan rajoitteena on se, että peitetoimintaa suorittava viranomainen ei voi luoda tai välittää laitonta materiaalia. Verkossa toimivat verkostot vaativat yleensä aktiivista vuorovaikutusta ja CSE-materiaalin jakoa toimijoiden kesken. Keskusrikospoliisi on muissa yhteydessä arvioinut, että tulisiko peitetoiminnan yhteydessä mahdollistaa lasta seksuaalisesti esittävän väärennetyn kuvan valmistaminen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi.

Rikostaustan selvittäminen

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että lasten kanssa työtä tekevien toimialojen olisi jatkossa nykyistä laajemmin mahdollisuus rikostaustojen selvittämiseen. Yksityissektorin kanssa käytyjen keskustelujen perusteella voidaan todeta, että osa toimialoista on kokenut erittäin haasteelliseksi sen, että he eivät ole voineet selvittää toimialalla työskentelevien taustoja, vaikka toimiala keskeisesti työskentelee lasten ja nuorten kanssa. Keskusrikospoliisi kannattaa toimialoille laajaa mahdollisuutta vähintäänkin omaehtoisuuteen perustuvaan rikostaustojen selvittämiseen.

Ilmoittamisvelvollisuus rikoksista ja ilmoitusmekanismit

Keskusrikospoliisi pitää yleisesti tärkeänä, että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta ilmoitusvelvollisuuden kynnys on matala ja ilmoitusvelvollisten kenttää laajennetaan.

Kuten perusmuistiossa todetaan, Suomessa rikoksista ilmoitetaan poliisille ja useamman rikosilmoituskanavan käyttöönotto poikkeaisi kansallisesta järjestelmästä.

Huomioitavaa ilmoittamisasiassa on verkkovälitteisen lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden osalta palveluntarjoajien keskeinen rooli tunnistamisessa ja ilmoittamisessa. Keskusrikospoliisi on aikaisemmissa lausunnoissaan nostanut asiaa esille.

Uhrin auttaminen tukeminen ja rikosten ennalta ehkäisy

Direktiiviehdotuksen 21 artiklan mukaisessa uhrien auttamistyössä yhtenä keskeisenä toimijana on perusmuistionkin mukaan Barnahus-hanke, josta poliisin osalta on vastannut Poliisihallitus. Keskusrikospoliisi korostaa uhrien tukemiseen ja auttamiseen liittyvän työn tärkeyttä, joka näkyy myös esitutkintojen sujuvuutena.

Keskusrikospoliisi näkee tärkeänä, että 27 artiklan mukaisia toimia interventiotoimia toteutetaan sosiaali- ja terveyspalvelut -vetoisesti. Tukitoimien tarjoamisen ja edelleen ohjaamisen osalta poliisilla sekä muun muassa Rikosseuraamuslaitoksella on olennainen rooli.

Yleisesti todetaan, että erinäisten informaatioita ja neuvontaa tarjoavien toimijoiden kenttä on laaja, ja perustuu vahvasti järjestövetoiseen toimintaa.

Yhteistyö ja seksuaaliväkivallan vastainen työ

Keskusrikospoliisi korostaa, että kansainvälinen yhteistyö ja tiedonvaihto on keskiössä lapsiin kohdistuvan seksuaalirikosten torjunnassa. Yhteistyö ei rajoitu ainoastaan EU-tasolle, vaan rikostorjunta vaatii riittävää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa myös kolmansien maiden kanssa. Erityisesti verkkovälitteinen lapsiin kohdistuva seksuaalirikollisuus on merkittäviltä osin rajat ylittävää. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan tiedonvaihtoon liittyy haasteita, joita tulisi tarkastella.

Robin Lardot, Poliisineuvos, Keskusrikospoliisin päällikkö

Aleksi Karjalainen, Rikosylikonstaapeli

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.

Keskusrikospoliisi
poliisi.fi